

Araştırma Makalesi / Research Paper

Azerbaycan Türkçesindeki “Düşmək” Fiilinin Türkçeye Çevirisi

Ruşen RAMİZOĞLU*

Öz

Dünya dillerinin birçoğunda fiiller, diğer sözcük türleriyle ilişkilendirilebilmektedir. Bunu, Azerbaycan Türkçesindeki “düşmək” fiili örneğinde de görmek mümkündür. Azerbaycan Türkçesinde “düşmək” fiili, çeşitli deyim birimler veya sözcük öbekleri oluşturmak için çok sayıda isimle birlikte kullanılır. Bu tür sözcük öbeklerinin diğer dillere çevirisinin kolay olmasına rağmen deyim birimlerin çevirisinde bazı zorluklar ortaya çıkmaktadır. Bunun temel nedeni, bu deyim birimlerin hedef dilde tam karşılığının bulunmamasıdır. Azerbaycan Türkçesinden Türkçeye çeviri sırasında da bu durum görülmektedir. “Düşmək/düşmek” fiilinin temel anlamları çoğunlukla Azerbaycan Türkçesinde ve Türkçede örtüşse de deyim birimlerin içinde onun ifade ettiği anlamlar bazen tamamen farklı olabilir. Bazı dil bilimciler, gelişim tarihi boyunca Türk lehçelerindeki deyim birimlerin bileşenlerinin değişime uğramasının, bu tür farklılıklara neden olduğunu belirtmektedir. Azerbaycan Türkçesinden Türkçeye çeviri sırasında anlam farklılıklarını ve uyumsuzlukları ortadan kaldırmak için hedef dilde eş değerlerin bulunması önem arz etmektedir. Bu eş değerler, deyim birimdeki bir kelimeyi değiştirerek, kısaltarak veya ekleyerek de düzeltilebilir. Eğer bu tür eş değerler mevcut değilse kaynak dilde deyim birimin ifade ettiği fikrin hedef dildeki benzeri kullanılabilir. Bu durumda kaynak dildeki deyim birimin içinde bulunan tüm kelimeler, hedef dilde değiştirilmiş olacaktır. Bu incelikler dikkate alınmadığında, yani Azerbaycan Türkçesinden Türkçeye sözcüksel çeviri yapıldığı takdirde, “düşmək” fiilini içeren deyim birimler hedef dilde anlaşılabilir olmaz veya yanlış anlamlar kazanabilir. Makalede, Azerbaycan Türkçesinde

Geliş Tarihi/Date Applied: 03.09.2023

Kabul Tarihi/Date Accepted: 06.02.2024

Makalenin Künyesi: Ramizoğlu, R. (2024). Azerbaycan Türkçesindeki “düşmək” fiilinin Türkçeye çevirisi. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 58, 65-80.

<https://doi.org/10.24155/tdk.2024.239>

Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim ve Tercümanlık Bölümü Rusça Mütercim ve Tercümanlık Ana Bilim Dalı, rovshan@selcuk.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2373-4467>

"düşmək" fiilinin bulunduğu deyim birimleri incelemeye, onların anlamlarını tespit etmeye, bu deyim birimlerin Türkçeye aktarımı sırasında ortaya çıkan zorlukları analiz etmeye ve bu zorlukların çözüm yollarını bulmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: "düşmək" fiili, deyim birimler, akraba diller, Azerbaycan Türkçesi, Türkçe

On the Turkish Translation of the Verb "Düşmək" in Azerbaijani

Abstract

In many of the world's languages, verbs can be associated with other word types. This can be seen in the example of the verb "düşmək" in the Azerbaijani language. In the Azerbaijani language, the verb "düşmək" connects with a large number of nouns to form various phraseological units or word combinations. Although it is easy to translate such word combinations into other languages, certain difficulties arise in the translation of phraseological units. The main reason for this is that they do not have an exact equivalent in the translated language. This situation is also observed during the translation from Azerbaijani to Turkish. Although the main meanings of the verb "düşmək"/"düşmek" mostly coincide in Azerbaijani and Turkish, the meanings given by it in phraseological units are sometimes completely different. Some linguists point out that the reason for the emergence of such differences is the change in the composition of phraseological units in Turkic languages throughout the history of development. Finding equivalents in the translated language is an important condition in order to eliminate such meaning differences and inconsistencies during translation from Azerbaijani to Turkish. These equivalents can be corrected by changing, shortening or adding a word in the phraseological unit. If such equivalents do not exist, then the equivalent of the idea expressed by the phraseological unit in the original is given in the translated language. Of course, in this case, all the words in the original phraseological unit are changed in the translated language. If these subtleties are not taken into account, when the literal translation from Azerbaijani to Turkish is carried out, phraseological units containing the verb "düşmək" have incomprehensible or wrong meanings in the translated language.

In our research, we will try to analyze the phraseological units in which the verb "düşmək" is used in the Azerbaijani language, to determine their meanings, to analyze the difficulties that arise during the translation of these phraseological units into Turkish, and to find ways to solve these difficulties.

Keywords: verb "düşmək", phraseological units, cognate languages, Azerbaijani language, Turkish

Türk lehçelerinin sözcük öbeklerinde ve deyim birimlerinde en sık rastlanan kelimeler, "yapmak" ve "olmak" fiilleridir. "Düşmek" fiilini de bu kategoriye eklemek mümkündür. Örneğin bu fiil Azerbaycan Türkçesinde

sık kullanılan fiillerdendir ve çoğu durumda “yapmak/olmak” fiilleri gibi isimlerle birlikte deyim birimler oluşturmaktadır. Başka bir dile çeviri sırasında bu deyim birimlerin hedef dile aktarılması, çevirmen için bazı zorluklar yaratabilir. Azerbaycan Türkçesi ile aynı dil grubunda (Oğuz dilleri) bulunan dillere, özellikle Türkçeye çeviri yaparken de bu tür zorluklarla karşılaşılabilir. Bunun başlıca nedenlerinden biri, her iki lehçede deyim birimleri oluşturan kelimelerin yazılış ve okunuş benzerlikleri olsa da farklı anlamlar ifade etmesidir. Örneğin Azerbaycan Türkçesindeki “başa düşmək” (anlamak), “acığa düşmək” (inat etmek) gibi deyim birimlerin Türkçeye sözcüksel çevirisi imkânsızdır ve böyle bir çeviriye kalkışılması hâlinde çok anlaşılmaz veya komik sonuçlar ortaya çıkacaktır. Azerbaycanlı dil bilimci ve Türkolog M. Mirzaliyeva, Türk lehçelerinin deyim birimleri arasındaki bu farklılıkları şöyle açıklamaktadır:

Türk dillerindeki deyim birimlerin bileşimi, gelişim tarihi boyunca çok değişikliğe uğramıştır. Bu süreçte meydana gelen başlıca değişiklikler şunlardır:

- 1) Deyim birimin bileşenlerinden birinin eş anlamlısıyla değiştirilmesi,
- 2) Deyim biriminde yardımcı bir bileşenin ortaya çıkışı,
- 3) Deyim birimin bileşiminde kısaltma,
- 4) Deyim birimin temel bileşimine yeni bir kelimenin eklenmesi (Mirzaliyeva, 2009, s. 53).

Yukarıdaki nedenler listesini daha da uzatmak mümkündür. Türk lehçelerinde sadece deyim birimlerin değil, aynı zamanda sözcük öbeklerinin ve kelimelerin anlamlarındaki farklılıkların ortaya çıkmasına sebep olan da bu nedenlerdir. “Düşmek” fiili de farklı Türk lehçelerinde farklı anlamlara sahip fiillerden biridir. *Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügati*'nin 1. cildinde bu fiilin 43 temel anlamı verilmiştir. Burada adı geçen fiilin, sözcük öbeklerinin ve deyim birimlerin içinde ifade ettiği anlamlara da değinilmiştir. “Düşmək” fiilinin sözlükteki alt anlamlarının sayısı ise daha fazladır. Elbette çoğu durumda Azerbaycan Türkçesinde bu fiilin tek başına veya sözcük öbekleri içinde ifade ettiği anlam, Türkçedeki anlamla örtüşmektedir. “Dəftər əlimdən düşdü.” (Defter elimden düştü.) ya da “Dağlara qar düşdü.” (Dağlara kar düştü.) cümleleri buna örnek olabilir. Azerbaycan Türkçesinde daha çok deyim birimlerde kullanılan “düşmək” fiilinin ifade ettiği anlamın Türkçede bulunmadığını gözlemlemek mümkündür. Araştırmamızın bundan sonraki bölümünde Azerbaycan Türkçesindeki “düşmək” fiilinin Türkçede bulunmayan anlamlarını incelemeye ve bu anlamların Türkçedeki karşılıklarını veya eş değerlerini tespit etmeye çalıştık.

Azerbaycan Türkçesinde ve Türkçede "Düşmək/Düşmek" Fiilinin Temel Anlamları Arasındaki Farklar

"Düşmək" fiilinin Azerbaycan Türkçesindeki pek çok temel anlamı arasında anlamsal ilişki bulunmaktadır. Buna rağmen fiilin ifade ettiği bu temel anlamları, dilde işlenme derecesine göre farklı kategorilere ayırmak mümkündür. *Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügati*'nin 1. cildinde "düşmək" fiilinin Azerbaycan Türkçesinde en sık kullanılan anlamları, ilk 3 paragrafta verilmiştir. Sözü geçen anlamlar şunlardır:

1. Kendi ağırlığının etkisiyle yere inmek, yukarıdan aşağıya inmek, dökülmek. // Yukarıdan aşağıya inip bir şeylerin üzerinde durmak. // Oturduğu, ayakta durduğu veya çıktığı yerden aşağıya inmek. // Derin bir şeylerin dibine inmek,
2. Bir hayvandan veya bir taşıttan inmek,
3. Ayakları üzerinde duramamak ve düşmek. // Düşmek (mecaz anlamda). // Serilmek, uzanıp hareketsiz kalmak, yere yayılmak, uzanmak. // Şu veya bu şekilde düşmek, düşüp hareketsiz kalmak (ADİL, 2006, s. 723-724).

Bu 3 temel anlam arasındaki 2. anlam, Türkçede bulunmamaktadır. Örneğin Azerbaycan Türkçesindeki "Taksidən düşüb avtobusa mindim." cümlesi Türkçeye "Taksiden inip otobüse bindim." şeklinde çevrilebilir. Bu cümledeki 4 kelimeden 3'ünün anlamı, Türkçedeki karşılıklarının anlamı ile aynı olup yazılışı da oldukça benzerdir (1. taksidən – taksiden, 2. avtobusa – otobüse, 3. mindim – bindim). "Düşüb" fiili ise farklı anlam ifade ettiği için sözcüksel çeviri yapılması durumunda Türkçede anlaşıl-maz bir cümlenin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Türkçede "düşmek" fiili, araçtan inmek anlamında kullanılmamaktadır. Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan *Türkçe Sözlük*'te "düşmek" fiilinin Türkçede ifade ettiği 33 anlam bulunmaktadır. Burada "düşmek" fiilinin Türkçedeki en sık kullanılan anlamları ilk 3 paragrafta yer almaktadır. Bu anlamlar şunlardır:

1. Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek,
2. Durduğu, bulunduğu, tutunduğu yerden ayrılarak veya dayanağını, dengesini yitirerek yukarıdan aşağıya inmek,
3. Yere devrilmek, yere serilmek (TDK, 2011, s. 741).

Türkçe Sözlük'te "düşmek" fiilinin ifade ettiği 4. anlam ise aşağıdaki gibidir: "Hava taşıtları kaza sonucu hızla yere inerek çarpmak" (TDK, 2011, s. 741). Örneğin Türkçedeki "Uçak, yakıtı bittiği için bilinmeyen bir yere düştü." cümlesi Azerbaycan Türkçesine "Təyyarə, yanacağı bit-diyi üçün bilinməyən bir yerə düşdü." şeklinde çevrilirse burada uçağın kaza yaptığına dair herhangi bir bilgi bulunmayacaktır. Çünkü bu durumda Azerbaycan Türkçesindeki "düşdü" fiili, Türkçedeki "iniş yaptı" fiili ile eş

değerdır. Örnek cümlede “düştü” fiilinin Azərbaycan Türkçesine “qəzaya uğradı” (kaza yaptı) şeklinde çevrılması gerekmektedir. Bu nedenle doğru çeviri şu şekilde olacaktır: “Təyyarə, yanacağı bitdiyi üçün bilinməyən bir yerdə qəzaya uğradı.” “Düşmək” fiilinin “iniş yapmak” anlamında kullanıldığı cümlələrin de Azərbaycan Türkçesindən Türkçeye çevirisi sırasında bazı yanlış anlaşılmalara ortaya çıkması muhtemeldir. Örneğin Azərbaycan’a uçan uçaklarda “Təyyarəmiz hava limanına düşür.” (sözcüksel çeviri: “Uçağımız havaalanına düşmektedir.”) gibi bir anons yapılmaktadır. Bu cümlede “düşür” fiilinin Türkçeye doğru çevirisi “düşmektedir” değil “iniş yapmaktadır” olacaktır.

Çeviri sırasında “düşmək” fiilinin Azərbaycan Türkçesindən Türkçeye olduğu gibi aktarılması hâlinde yanlış anlaşılmalara yol açması ile ilgili bir başka örnek, hava durumunun ifade edilmesi örneğidir. Azərbaycan Türkçesinde hava durumunun değiştiğini ifade etmek için de “düşmək” fiili kullanılmaktadır. “Soyuqlar düşdü.”, “İstilər düşdü.”, “Sərinlər düşdü.”, “Qış düşdü.” gibi ifadeler buna örnek olabilir. Burada “İstilər düşdü.” (“istilər” – “sıcaklar”) cümlesinin Türkçeye “Sıcaklar başladı.” şeklinde çevrilmesi gerekmektedir. Türkçede bu durumda kullanılan “düşmək” fiili ise “azalmak” anlamı ifade etmekte, “Sıcaklık düştü.” cümlesi havanın sıcaklığının azaldığı anlamına gelmektedir.

Ayrıca “düşmək” fiilinin Azərbaycan Türkçesinde sıklıkla “kaybetmek”, “yitirmek”, “yoksun kalmak” anlamlarında kullanıldığı da görülmektedir. Bu durumda “düşmək” fiili, isimlerle birlikte deyim birimler oluşturmaktadır. Örneğin Azərbaycan Türkçesinde “rezil olmak, utanılacak bir duruma düşmək” anlamında “abırdan düşmək”, “eski saygı ve güveni kaybetmek” anlamında ise “hörmətdən düşmək” (“nüfuzdan düşmək” olarak da kullanılır) ifadeleri kullanılmaktadır. Bu ifadelerin Türkçeye bire bir çevirisi mümkün değildir. Söz konusu ifadelerin Türkçedeki en uygun karşılıkları; “abırdan düşmək” için “rezil olmak”, “hörmətdən düşmək” için “değerini kaybetmek” veya “itibardan düşmək” olabilir. Örneğin “Müasir dövrdə bəzi peşələr hörmətdən düşüb” cümlesi Türkçeye “Çağdaş dönemde bazı meslekler değerini kaybedip” şeklinde çevrilebilir. Tabii farklı durumlarda bu ifadelerin eş anlamlarını kullanmak da mümkündür. Bundan başka her iki lehçede kendisine değer verenlerin sevgilerini ve güvenlerini yitirmek, eskisi gibi sevilmemek ya da değerli bulunmamak anlamına gelen “gözdən düşmək/gözden düşmək” (Azərbaycan Türkçesinde “üzdən-gözdən düşmək” olarak da kullanılır) ifadesi de vardır. Bu durumda çeviri sırasında yakın bir anlam veya eş değer aramaya gerek kalmamaktadır ve Azərbaycan Türkçesindeki “Bu hərəkəti nəticəsində o gözdən düşdü.” cümlesi Türkçeye “Bu yaptığı sonucunda o gözden düştü.” şeklinde çevrilmektedir.

Türkçede savaşta, çatışmada savunulmaz duruma gelerek teslim olmak anlamında da "düşmek" fiilinin kullanıldığını görmek mümkündür. Örneğin "Uzun bir direnişten sonra şehir düştü." cümlesindeki "düştü" fiili, şehrin direnişinin sona erdiği anlamına gelmektedir. Ancak Azerbaycan Türkçesinde bu durumlarda "düşmək" fiili kullanılmaz. Dolayısıyla bu cümle, Azerbaycan Türkçesinde şöyle olacaktır: "Uzun müqavimətdən sonra şəhər süqut etdi." (veya "təslim oldu.").

Azerbaycan Türkçesinde "düşmək" fiilinin iyi gelmek, fayda sağlamak, yardım etmek, iyi etki yapmak anlamlarında kullanıldığını da görmek mümkündür. Örneğin "Buranın havası mənə düşdü." ifadesi bir yerlerin havasının sağlığa olumlu etkisi olduğunu belirtmek için söylenmektedir. Bunun tersini söylemek için ise "düşməmək" fiili kullanılmaktadır: "Bu dərman mənə düşmədi." Bu durumlarda Azerbaycan Türkçesinde kullanılan "düşmək" fiili, Türkçeye daha çok "iyi gelmek, fayda sağlamak" şeklinde çevrilmektedir. Örneğin "Buranın havası mənə düşdü." cümlesi Türkçeye "Buranın havası bana iyi geldi.", "Bu dərman mənə düşmədi." cümlesi ise "Bu ilaç bana fayda etmedi." şeklinde çevrilebilir.

Azerbaycan Türkçesinde belli durumlarda ve koşullarda bulunmayı anlatmak için de "düşmək" fiili kullanılmaktadır. Bu durumda "düşmək" fiili çeşitli isimlerle birlikte deyim birimler oluşturmaktadır. "Düşmək" fiilinin kullanıldığı bu tür deyim birimlerden bazıları şunlardır: "soyuğa düşmək" (soğuğa maruz kalmak), "küləyə düşmək" (rüzgâra yakalanmak), "xəstəliyə düşmək" (hastalığa tutulmak). Bu deyim birimlerdeki durum ve koşullar, Türkçede farklı fiillerle ifade edilmektedir. Örneğin Azerbaycan Türkçesindeki "Evə dönərkən küləyə düşdük." cümlesi Türkçeye "Eve dönerken rüzgâra yakalandık." şeklinde çevrilebilir. Türkçede de bu durumlarda "düşmək" fiilinin kullanıldığı deyim birimlerin mevcut olduğunu söylemek gerektir. Örneğin "bəlaya düşmək/belaya düşmək" deyim birimi, hem Azerbaycan Türkçesinde hem de Türkçede kullanılmakta ve aynı anlamı ifade etmektedir. Azerbaycan Türkçesiyle yazılan *Şikari* destanında "bəlaya düşmək" deyiminin kullanıldığı şu satırlar bulunmaktadır:

"Şikariyəm, əcəb düşdüm bəlaya,

Təbib ola, məlhəm sala yaraya.

Şahlar Şahın çağır gəlsin haraya,

Alıb dövrəmizi çoxlu pəhlivan" (Maşallahqızı ve Ələkbəroğlu, 2018, s. 189).

Ömer Seyfettin'in "Rüşvet" hikâyesinde ise "belaya düşmək" deyim biriminin kullanıldığı bir konuşma geçmektedir:

—Aleykümselam, Namık Efendi! Belaya düştüm. Bir dava için geliyorum... diye başını salladı.

– Ey, gel, biraz konuşalım bakalım (Seyfettin, 2019, s. 873).

Azerbaycan Türkçesindeki “düşmək” fiilinin Türkçede “uymak/denk gelmek” anlamında kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır. Örneğin Azerbaycan Türkçesindeki “Açar qıfıla düşdü.” cümlesi Türkçeye “Anahtar kilide uydu.” şeklinde çevrilebilir.

Azerbaycan Türkçesinde “düşmək” fiili “şans yakalamak, isabet etmek, nasip olmak” anlamlarında da kullanılabilir. Örneğin “Uduş 35 nömrəli bilete düşdü.” cümlesinde “düşmək” fiili, yukarıda sıralanan anlamları ifade etmektedir. Bu durumda söz konusu fiil Türkçeye “isabet etmek”, “çıkılmak”, “kazanılmak” şeklinde çevrilir. Yukarıda örnek olarak verilen cümlenin Türkçeye çevirisi şöyle olabilir: “İkramiye 35 numaralı bilete isabet etti.”

“Düşmək/düşmek” fiilinin Azerbaycan Türkçesinde ve Türkçede kullanımına ilişkin yukarıdaki örneklerin tamamında, bu fiilin temel anlamları ve bu anlamlar arasındaki farklar incelenmiştir. Elbette “düşmək/düşmek” fiili, deyim birimleri içerisinde daha fazla anlam kazanmakta ve bu anlamlar bazen sözlüklerde bulunan temel anlamlardan önemli ölçüde farklılık gösterebilmektedir. Azerbaycan Türkçesinden Türkçeye çeviri sırasında bu deyim birimlerinde bulunan “düşmək” fiilinin çevirisi, daha ciddi zorluklara neden olmaktadır.

Azerbaycan Türkçesinde Deyim Birimlerinde Bulunan “Düşmək” Fiilinin Türkçeye Çevirisi Sorunları

Deyimlerin ve deyim birimlerinin etimolojik, gramer ve anlam bilim açısından öğrenilmesi, modern dil biliminde büyük önem taşımaktadır. Buna rağmen hem deyimleri hem de deyim birimleri çeviri bilim açısından incelemeye de büyük ihtiyaç vardır. Dilin leksik hâle gelmiş kelime grupları olan deyim birimleri (İngilizcesi “phraseological units”) de deyimler (İngilizcesi “idioms”) gibi “bir ülkenin dil, tarih, kültür ve ulusal değerlerinin taşıyıcısı olan, çoğunlukla gerçek anlamlarından uzaklaşarak kendilerine özgü yeni anlamlara bürünen, belirli bir duygu, olay veya durumu ifade eden dil öğeleridir.” (Dönmez, 2023, s. 145). Bizim araştırmamızın konusu olan deyim birimleri de ait oldukları ülkenin, milletin kültürel özelliklerine, düşünce biçimine, geleneklerine ilişkin bilgiler içerir ve çeviri sürecinde bazı zorluklara neden olan da bu husustur. Bunun yanı sıra “deyim birimleri dilin mecazi anlamlarını da yansıtmaktadırlar” (ARFL, 1976, s. 15). Bunu dikkate alan Dr. Ceyhun Sarı, *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kalıplaşmış Dil Birimleri* adlı kitabında deyim birimlerinin “genellikle bir araya getirilen birden fazla kelimenin en az birinin gerçek anlamının dışında kullanımıyla mecazi anlamının oluşturulduğunu” (Sarı, 2021, s. 18) yazmaktadır. Çeviri

sürecinde kaynak dilin mecazi anlamlarını içeren, başka bir milletin kültürel özelliklerini yansıtan bu tür deyim birimlerin hedef dile aktarılması, büyük ustalık gerektirmektedir. N. Tsekladze, G. M. Öztürk ve M. Khakhutaishvili "Türkçeye Özgü Bazı Deyimlerin Gürcüceye Çeviri Sorunları (Ayakkabı ile İlgili Deyimler Üzerine)" adlı makalelerinde konuyla ilgili şunları yazmaktadırlar: "Eş değeri olmayan deyimse birimleri çevirirken içindeki tüm gerçeklik (yaşam tarzı, görgü kuralları, kültür, din vb.) bilgisi gereklidir. Aslında burada kastedilen coğrafi, tarihî, sosyokültürel, gösterge bilimsel, etnokültürel bilgilerdir." (Tsekladze ve ark., 2021, s. 2257). Azerbaycan ve Türkiye Türkleri de aynı kökten geldikleri için çok yakın kültürel değerlere sahipler ve bu kültürel yakınlık bazen Azerbaycan Türkçesinden Türkçeye veya tam tersine yapılan çevirilerde belli zorluklar ortaya çıkarır. Çalışmamızın bu bölümünde "düşmək" fiilinin Azerbaycan Türkçesindeki deyim birimlerde ifade ettiği anlamları ve bu fiili içeren deyim birimlerin Türkçeye çevirisi sorunlarını incelemekle bu tür zorlukları ele alacağız.

Azerbaycan Dilinin Frazelolojiya Lügati'nde "düşmək" fiilini içeren yaklaşık 310 deyim birim örneğinin yer aldığını belirtmek gerekir. Bu örneklerde "düşmək" fiili 15 deyim birimde "el", 10 deyim birimde "dil", 5'er deyim birimde ise "ayak" ve "göz" sözcükleri ile kullanılmıştır. Sadece bu 4 sözcükle birlikte "düşmək" fiili, Azerbaycan Türkçesinde yaklaşık 35 deyim birim oluşturmaktadır. Bu deyim birimlerin günlük konuşmada en sık kullanılanlarından bazıları şunlardır: "əldən düşmək" (yorulmak), "ələ düşmək" (bulunmak, yakalanmak), "əлиндən qaçaq düşmək" (birisizle buluşmaktan kaçınmak), "əlinə fürsət düşmək" (uygun zaman ve koşullar bulmak), "dilə düşmək" (dedikodulara konu olmak), "dilinə düşmək" (bir kelimeyi istemsizce sık sık kullanmak), "dilinin bəlasına düşmək" (söyledikleri yüzünden başını belaya sokmak), "ayağı düşmək" (başarıyı beraberinde getirmek veya bir yere uğramak), "ayağına düşmək" (yalvarmak, yardım istemek), "ayaqdan düşmək" (yürümekten yorulmak veya yaşlanmak), "gözdən düşmək" (eski saygıyı kaybetmek), "gözü düşmək" (beğenmek, âşık olmak) vb. Bunlar arasında iki sözcüğün "düşmək" fiiliyle birlikte bir deyim birim oluşturduğu örnekler de vardır: "əldən-ayaqdan düşmək" (yorulmak), "əl-ayağına düşmək" (yalvarmak, yardım istemek), "dilə-dişə düşmək" (dedikodulara konu olmak), "dildən-dilə düşmək" (ünlü olmak) vb.

Bu deyim birimlerin Azerbaycan Türkçesinde ve Türkçede aynı şekilde yazılan ve aynı anlam ifade eden örnekleri şunlardır: "dilə düşmək/dile düşmək", "ayağına düşmək/ayağına düşmək", "əldən-ayaqdan düşmək/el-den ayaktan düşmək", "ələ düşmək/ele düşmək", "gözdən düşmək/gözden

düşmek”, “əl-ayağına düşmək/eline ayağına düşmək”. Azərbaycan Türkçesinde “əlinə fürsət düşmək” deyim birimi Türkçeye “eline fırsat geçmek”, “dilinin bəlasına düşmək” deyim birimi ise “dilinin cezasını çekmek” şeklinde çevrilmektedir.

Yukarıda örnek olarak yer alan deyim birimler arasında hem Azərbaycan Türkçesinde hem de Türkçede en çok kullanılanı, “dile düşmək” deyim birimidir. “Dile (dillere) düşmək” deyim birimi, “hakkında dedikodu yapılmak” anlamında kullanılır. Türk edebiyatında bu deyim birimin bulunduğu bazı örnekler şunlardır: “Yâr adını desem olmaz/Düşer dillere dillere (Erzurumlu Emrah)” (Yüksel, 2014, s. 72); “Dost beni düşürdün elin diline/Güldün Mahsunî'nin garip hâline (Âşık Mahsunî Şerif)” (Yüksel, 2014, s. 72). Azərbaycan edebiyatında da bu deyim birimin kullanıldığı pek çok şiir örneği bulunmaktadır. Örneğin şair Gasım Gasımzade “Eşğimin Növrağı” (Aşkımin Bezeği) adlı şiirinde şunları yazmaktadır:

“Meyl etmədim bir gözələ,
Sədaqətim düşdü dilə,
Mən and içdim ildən-ilə
İlk eşqimin növrağına” (Qasımzadə, 2005, s. 11)

“Düşmək” fiilini içeren deyim birimlere sadece Türk ve Azərbaycan şiirinde değil; folklorunda, özellikle de destanlarında sıklıkla rastlanmaktadır. Araştırmacı Gulara Şirinova, *Koroğlu Dastanının Frazelogyası* konulu tezinin özetinde, Azərbaycan Türkçesinde “düşmək” fiilini içeren deyim birimleri *Koroğlu* destanından örneklere dayanarak iki gruba ayırmaktadır. Konu ile ilgili olarak araştırmacı, şunları yazmaktadır:

“Düşmək” fiili farklı anlamlara sahip kelimelerle, özellikle de isimlerle birleşerek renkli içeriğe sahip deyim birimler oluşturur. Bu deyim birimlerin bazılarının içeriğinde bulunan anlam hissedilir. Başa düşmək, əlinə fürsət düşmək, ürəyi düşmək, boynuna düşmək, əldən düşmək, ayağa düşmək, başına daş düşmək vb. deyim birimlerinde bunu görmek mümkündür. Örneğin Koroğlu məsələni başa düşdü¹ (Təhmasib, 1972, s. 73); Bir təhər elə ki, onun əlinə düşməyə² (Təhmasib, 1972, s. 133).

“Düşmək” fiilinin oluşturduğu deyim birimlerin ikinci grubunda bu fiilin sözlüksel anlamı neredeyse algılanmamaktadır, onların mecazlığı daha güçlüdür. Bu gruba yolu düşmək, fikrə düşmək, söz düşmək, hay//hayküy//səs-küy düşdü, şəkə düşmək vb. deyim birimler dâhildir. Örneğin

¹ Koroğlu meseleyi anladı.

² Bir şeyler yap ki onun eline düşmeyelim.

Ustanın qılınca gözü düşdü³ (Təhmasib, 1972, s. 32); Çənlibelə hay düşdü⁴ (Təhmasib, 1972, s. 69)" (Şirinova, 2016, s. 10).

Görüldüğü üzere *Koroğlu* destanında "düşmək" fiilini içeren çok sayıda deyim birim vardır. Azerbaycanlı Âşık Alesker'in *Düştü* koşması da "düşmək" fiilinin kullanıldığı deyim birimlerin öğrenilmesi açısından değerli bir kaynaktır. Koşmanın Azerbaycan Türkçesindeki metni ve bu metnin Türkçeye uyarlaması aşağıda verilmiştir:

Azerbaycan Türkçesinde	Türkiye Türkçesinde
DÜŞDÜ	DÜŞTÜ
<p>Çərşənbə günündə, çeşmə başında Gözüm bir alagöz xanıma düşdü. Atdı müjgan oxun, keçdi sinəmdən, Cadu qəmzələri qanıma düşdü. İşarət eylədim, dərdimi bildi, Gördüm həm gözəldi, həm əhli-dildi, Başımı buladı, gözündən güldü, Güləndə qadası canıma düşdü. Ələsgərəm, hər elmdən halıyam, Dedim: sən təbibsən, mən yaralıyam, Dedi: nişanlıyam, özgə malıyam, Sındı qol-qanadım, yanıma düşdü. (Aşiq Ələsgər, 2014, s. 28-29)</p>	<p>Çarşamba gününde, çeşme başında Gözüm ala gözlü bir hanıma ilişti. Attı müjgan okunu, geçti gönümden, Sihirli gamzeleri beni büyüledi. İşaret ettim, derdimi bildi, Gördüm hem güzeldi hem tatlı dildi. Başımı salladı, gözüyle güldü, Gülerken derdi içime doldu. Alesker'im, her ilimden haberdarım, Dedim, sen tabipsin, ben yaralıyım Dedi nişanlıyım, başkasına aitim, Kırıldı kol kanadım, yanıma düştü.</p>

Bu koşmada "düşmək" fiilini içeren 4 deyim birim vardır: "gözüm düşdü", "qanıma düşdü", "canıma düşdü" ve Azerbaycan Türkçesinde artık bir deyim birim olmaktan ziyade bağımsız bir ifade hâline gelmiş "sındı qol-qanadım, yanıma düşdü". Türkçede çaresiz duruma düşmeyi, bir şey yapamaz hâle gelmeyi ifade etmek için de "kırıldı kolum kanadım" deyim birimi kullanılmaktadır. *Azerbaycan Dilinin Frazelogiya Lügati*'nde koşmadaki "sındı qol-qanadım, yanıma düşdü" ifadesi şöyle açıklanmaktadır: "Kolu kanadı kırılarak yanına düşmek/sarsılmak; gücünü kaybetmek..." (ADFL, 2018, s. 193). "Kırıldı kolum kanadım yanıma düştü" mısralarında Âşık Alesker, "kol kanadım" bileşeninin kullanıldığı iki deyim birimi ustaca birleştirmiştir: "kol kanadım kırıldı", "kol kanadım yanıma düştü" (İsmayıl, 2021, s. 140). Koşmadaki "gözü düşmək" deyim birimi Türkçede "beğenmek", "qanına düşmək" ve "canına düşmək" deyim birimleri ise "etkilenmek" anlamına gelmektedir.

³ Usta, kılıcı beğendi.

⁴ Çamlıbel'de herkes bunu konuşmaya başladı.

Azerbaycan Türkçesinde “düşmək” fiilinin sadece edebî dildeki deyim birimlerde değil, Azerbaycan Türkçesinin ağızlarındaki deyim birimlerde de kullanıldığını belirtmek gerekir. Azerbaycan’ın belirli bölgelerinin ağızlarındaki deyim birimler yalnızca o bölge halkının anlayabileceği şekildedir. Almaz Bedelova *Garbî Azerbaycan Şiveleri Lügati*’nde (Bədəlova, 2023, s. 18-306) Batı Azerbaycan Türklerinin kullandığı bu tür deyim birimlerin bazılarından bahsetmiştir: “aldəyişix’ tüşməx” (yeri değişmiş; Çemberek), “girdən düşməx” (gücünü kaybetmek, güçsüzleşmek; Vedi, Zengibasar), “həndən düşməx” (gücünü kaybetmek; Vedi, Zengibasar), “kötrüm döşməx” (hastalanmak; Çemberek), “qana tüşməx” (suçlu olmak, kavgaya karışmak; Çemberek), “qutdan düşməx” (1. gücünü kaybetmek; 2. iştahı kesilmek; Meğri), “mərəkə tüşməx” (skandala karışmak; Çemberek), “partdamıya düşməx” (çok yemekten dolayı midenin ağrması; Çemberek), “pərən-pərən düşməx” (ayrı düşmek; Çemberek), “sitaradan düşməx” (1. giysilerin yıpranması; Vedi, Zengibasar; 2. onurunu kaybetmek; Çemberek), “tirtap düşməx” (düşmek, yüzüstü düşmek; Çemberek), “tozanqı düşməx” (toz gibi karın yağması; Gorus, Gafan, Garakilse), “ütüyə tüşməx” (tuzağa düşmek; Çemberek, İrevan, Üçkilse, Vedi, Zengibasar), “vaqam tüşməx” (fırsat bulmak; Çemberek), “zeh tüşməx” (iz bırakmak; Çemberek), “ziydən tüşməx” (kendine olan itimadı kaybetmek; Çemberek).

Azerbaycan’ın Türkiye sınırındaki Nahçıvan bölgesinde de “düşmək” fiili içeren çok sayıda deyim birim vardır. Bunlar değil Türkçede, Azerbaycan edebî dilinde bile bulunmamaktadır. Bu nedenle bu tür deyim birimleri açıklamaya gerek duyulmaktadır. Çünkü bir Nahçıvanlının konuşmasında sıklıkla kullandığı, bir başka Nahçıvanlının ise çok rahat anladığı bu deyim birimleri bir Bakülünün veya Şekilinin anlaması zordur. Ş. Memmedova, *Nahçıvan Diyalekt ve Şivelerinde Frazoloji Vahidler* konulu tezinde Nahçıvan bölgesinde kullanılan bu tür deyim birimlerden örnekler vererek sunları yazmaktadır:

“Nahçıvan diyalekt ve ağızlarında “düşmək” fiilinin oluşturduğu deyim birimler de bölgesel özellikleriyle dikkat çekmektedir: ərəzən düşməx’ (Şahbuz) – zamanında yetişmemek, geç kalmak; tısbirriyə düşməx’ (Ordubad) – zorluk yaşamaq, zorluklarla yüzleşmek; çul düşməx’ (Nahçıvan) – yorgun ve bitkin olmak; dəxil düşməx’ // daxil düşməx’ (Babek, Nahçıvan) – yalvarmak, Allah’tan yardım istemek; duyux düşməx’ (Nahçıvan) – farkında olmak, hissetmek, anlamak, bilmek; qulağı düşməx’ (çoğu ağızlarda) – kilo vermek, görevden alınmak; anıx düşməx’ (Culfa, Şahbuz) – çabuk anlamak; çor düşməx’ (Şerur) – hastalığa yakalanmak, hastalık bulaşmak (bitkiler için); dadamal düşməx’ (Şerur) – alışkanlık hâline getirmek; illaşdan düşməx’ (Babek, Culfa, Nahçıvan) – bitkin düşmek;

ləj düşməx' (Babək, Nahçıvan) – darılmək, küsmək; şıpbıladağı düşməx' (Babək, Culfa, Nahçıvan) – kavga etmək, savaşımaq; urvatdan düşməx' (Nahçıvan, Şerur) – saygıyı kaybetmək" (Məmmədova, 2021, s. 38-39).

Azerbaycan Türkçesinin edebî dilinde "düşmək" fiilini içeren, sıklıkla kullanılan ve Türkçede bulunmayan bazı deyim birim örnekleri ise aşağıdaki gibidir:

acığa düşmək: İnat etmək; direnmək (ADFL, 2018, s. 8).

başə düşmək: Anlamak, algılamak (ADFL, 2018, s. 38).

bərkə-boşə düşmək: Zorluk çekmek (ADFL, 2018, s. 52).

cəncələ düşmək: Sorunla yüzleşmek (ADFL, 2018, s. 71).

dala düşmək (geri düşmək): Ekonomik durumun kötüleşmesi, gelirin azalması; zarar görmek (ADFL, 2018, s. 80, 126).

düyünə düşmək: Bir şeyi çözmekte güçlük çekmek, büyülenmek; başını belaya sokmak, başı çıkmaza girmek (ADFL, 2018, s. 100).

feilinə düşmək: Birinin hilesine kanmak, aldanarak zarara uğramak, saf olmak, her söze inanmak (ADFL, 2018, s. 122).

işə düşmək: Sıkıntıya girmek, zorlukla karşılaşmak; kaza geçirmek, kavga etmek (ADFL, 2018, s. 160).

kəməndə düşmək: Dolandırılmək, bir hilenin kurbanı olmak; tuzağa düşürülmək (ADFL, 2018, s. 170).

qapılara düşmək: Herhangi bir iş için çok kişiye başvurmak, dilenmek; kapı kapı dolaşmak (ADFL, 2018, s. 182).

minnətçi düşmək: Birisi için ricada bulunmak, aracılık etmek (ADFL, 2018, s. 206).

səksəkəyə düşmək: Korku duymak, heyecanlanmak (ADFL, 2018, s. 233).

tamahı düşmək: Açgözlülükle istemek; imrenmek (ADFL, 2018, s. 249).

yada düşmək: Hafızada canlanmak, hatırlanmak (ADFL, 2018, s. 270).

Yukarıdaki listede bulunan deyim birimlerin her birinin Azerbaycan Türkçesinden Türkçeye çevirisi, çevirmenin özel becerisini gerektirmektedir. Çünkü bu deyim birimlerin Türkçede doğrudan karşılığı yoktur ve çeviri sürecinde çevirmenin onları bire bir çevirmesi değil, hedef dilde anlamlarına uygun deyim birimleri ve kelimeleri bulması şarttır. Bunun için çevirmenin sadece Azerbaycan Türkçesinin değil, Türkçenin de inceliklerine aşina olması çok önemlidir.

Sonuç

Araştırmamızda Azerbaycan Türkçesindeki “düşmək” fiilinin Türkçeye çevirisi sırasında ortaya çıkan zorluklar ele alınmıştır. Esas araştırma konusu olarak Azerbaycan Türkçesinde “düşmək” fiilini içeren deyim birimler seçilmiştir.

Deyim birimler; her milletin tarihi, milli zihniyeti, kültürel gelişim düzeyi ve düşünce tarzıyla ilgilidir. En yakın milletlerin de bazen kültürel gelişim düzeyleri ve düşünce tarzları arasında farklılıklar olabilir. Çoğu zaman bu farklılıklar, aynı milletin farklı coğrafi bölgelerde bulunan temsilcileri arasında bile ortaya çıkabilir. Bu farklılık, Azerbaycan Türkçesinin ve Türkçenin deyim birimlerinde ve onların içerdiği kelimelerin anlamlarında, özellikle araştırmamıza konu olan “düşmək/düşmek” fiilinin ifade ettiği anlamlarda da kendini göstermektedir. Deyimlerde yer alan “düşmək” fiili bazen temel anlamını kaybederek farklı anlamlar kazanır. Araştırmamızda örnek olarak Azerbaycan Türkçesinde sıklıkla kullanılan ama Türkçede bulunmayan “düşmək” fiilini içeren deyimlerden bazı örnekler liste hâlinde verilmiştir.

Araştırmamızda Azerbaycan Türklerinin günlük konuşmada çeşitli durumlarda kullandıkları “düşmək” fiilinin yanı sıra Âşık Alesker’in “Düşmek” şiirinde, *Köroğlu* destanında ve Azerbaycan Türkçesinin farklı ağızlarındaki deyim birimlerde mevcut olan “düşmək” fiilleri de analiz edilmiştir. Türkçeye çeviri sırasında “düşmək” fiilinin Azerbaycan Türkçesindeki anlamının doğru tanımlanmasının önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Ek anlamlar yüklenen bu fiilin Türkçeye bire bir çevirisi, hataların ortaya çıkmasına neden olabilir. Böyle olumsuz bir durumla karşılaşmamak için çevirmenin hedef metinde gerektiğinde değişiklik yapması, benzer anlamlı kelimeler kullanması, “düşmək” fiilini doğrudan Türkçeye aktarmaması gerekmektedir.

Etik Komite Onayı: Araştırmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Mali Destek: Araştırma için herhangi bir mali destek alınmadı.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Ethical Committee Approval: Ethical committee approval is not required for this research.

Funding: This research received no external funding.

Conflicts of Interest: The author declares no conflicts of interest in this study.

Kaynakça

- Azərbaycan dilinin frazeologiya lüğəti.* (2018). Altun kitab, 288.
- Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti* (2006). 4 cildə. I cild. Şərq-Qərb, 744.
- Azərbaycanca-rusca frazeologiya lüğəti.* (1976). Elm.
- Aşıq Ələsgər. *Bütün əsərləri.* (2014). "OL" MMC, 504 s.
- Bədəlova, A. (2023). *Qərbi Azərbaycan şivələri lüğəti.* Iksad Publications.
- Dönmez, N. (2023). A. V. Kunin'in çeviri stratejilerine göre Ağrı Dağı Efsanesi'nin Türkçeden Rusçaya çevirisi. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 13(26), 145-167.
- İsmayıl, Z. (2021). Aşıq Ələsgər poetikasının dil və üslub xüsusiyyətləri. *Elmi əsərlər: Aşıq Ələsgərə həsr edilmiş xüsusi nömrə. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Naxçıvan Bölməsi*, 17, 134-144.
- Qasımzadə, Q. (2005). *Seçilmiş əsərləri.* Avrasiya Press".
- Maşallahqızı, M. ve Ələkbəroğlu, B. (2018). *Güney Azərbaycan folkloru.* Elm və təhsil.
- Məmmədova, Ş. (2021). *Naxçıvan dialekt və şivələrində frazeoloji vahidlər.* Naxçıvan Dövlət Universiteti, 136 s.
- Mirzəliyeva, M. (2009). Nurlan. *Türk dillərinin frazeologiyası, I.*
- Sarı, C. (2021). *Türkiye Türkçesi ağızlarında kalıplaşmış dil birimleri.* Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi Yayınları.
- Seyfettin, Ö. (2019). *Bütün Hikayeleri 3.* Yapı Kredi Yayınları.
- Şirinova, G. (2016). *"Koroğlu" dastanının frazeologiyası.* Bakı Dövlət Universiteti.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük.*
- Tsekhladze, N., Öztürk, G.M. ve Khakhutaishvili, M. (2021). Türkçeye özgü bazı deyimlerin Gürcüceye çeviri sorunları (Ayakkabı ile ilgili deyimler üzerine). *International Social Sciences Studies Journal*, 7(83), 2256-2264.
- Təhmasib, M. (1972). *Xalq dastanları.* Elm.
- Yüksel, M. (2014). Türk müziğinde "dil" sözcüğünün kullanıldığı atasözü ve deyimler üzerine. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(Özel Sayı I), 171-175.

Extended Summary

The verb “düşmək” is one of the most common verbs in phraseological units and word combinations in Turkish languages. For example, in the 1st volume of the 4-volume “Explanatory Dictionary of the Azerbaijani Language”, 43 main meanings of the verb “düşmək” are given in the Azerbaijani language. 33 meanings of this verb in the Turkish language have been mentioned in the “Turkish Dictionary” published by the Turkish Language Association. The meaning of the verb “düşmək”/“düşmek” in Azerbaijani and Turkish is the same in many cases. The verb “düşmək”/“düşmek” is found in the vocabulary of both languages, which is used in the meaning of falling from high to low (“gökten üç elma düştü”), to fall (“yaprak yere düştü”), to fall down (“yürüdüm ve düştüm”). But in the Azerbaijani language, the verb “düşmək” is also used to describe getting off vehicles. This kind of expression is not typical for the Turkish language. Therefore, the sentence “Taksidən düşüb avtobusa mindim” in Azerbaijani is transferred into Turkish as “Taksiden inip otobüse bindim”. Unlike the Azerbaijani language, the verb “enmək” is used instead of “düşmək” in Turkish to describe leaving the vehicle. It should be noted that sometimes the verb “enmək” can be used in the Azerbaijani language in this sense. In some cases, the verb “düşmək”/“düşmek” is used in sentences with the same structure in both Azerbaijani and Turkish languages, but its meaning is different. For example, in the Azerbaijani language, the verb “düşdü” in the sentence “istilər düşdü” (“istilər” – “sıcaklar”) indicates the beginning of the heat. But in the Turkish language, the verb “düştü” in the sentence “sıcaklar düştü” is used in the sense of decreasing heat. In addition, in the Azerbaijani language, the verb “düşmək” is sometimes used to indicate the landing of air vehicles. For example, if the sentence “Təyyarə hava limanına düşdü” in Azerbaijani is translated word for word into Turkish (“Uçak havaalanına düştü”), it can be understood as the plane crashed. In this case, it is more correct to use the verb “iniş yaptı” instead of “düştü” in Turkish. Similarly, in the Turkish language, there are cases where the transfer of the verb “düşmek” as in the Azerbaijani language leads to misunderstandings. For example, the phrase “şehir düştü” in the Turkish language is used in the sense that a city fell, fell into the hands of enemies, was occupied. This sentence should be translated into Azerbaijani not as “şəhər düşdü”, but as “şəhər süqut etdi” or “şəhər təslim oldu”. The number of such examples showing the differences between the main meanings of the verb “düşmək”/“düşmek” in Azerbaijani and Turkish languages can be increased even more. However, these differences manifest themselves more prominently in the composition of phraseological units. For example, the idiom “başa düşmək” (understand), which is frequently encountered in Azerbaijani, does not exist in Turkish. During the translation, it is necessary to find words or phrases that express the corresponding meanings of these phraseological units in Turkish. But among the phraseological units in which the verb “düşmək”/“düşmek” is used in the Azerbaijani and Turkish languages, there are those that have complete expression and meaning similarity. For example, phraseological units such as “gözdən düşmək”/“gözden düşmek” (lose respect, lose popularity), “yola düşmək”/“yola düşmek” (go on a trip), “işi düşmək”/“işi düşmek” (need help) are used in the same sense in both languages. In

the Azerbaijani language, there is also the expression "hörmətdən düşmək" which is almost synonymous with the phraseological unit "gözdən düşmək". They say "gözdən düşdü" about a person who lost trust and confidence in him as a result of some negative behavior. In Turkish, the expression "gözden düştü" generally is used to describe this situation that a person is facing.

As can be seen from the above examples, although the sentences and phraseological units in which the verb "düşmək" is used in Azerbaijani and Turkish languages sometimes have similar or identical meanings, in certain situations the meanings expressed by them can be completely different. This situation creates certain difficulties in the translator's work when translating from two related languages. The translator must accurately learn the meanings of the phraseological units that are embedded in the deepest layers of both languages and are often the product of national consciousness, and must be able to skillfully transfer them into the translated text.